

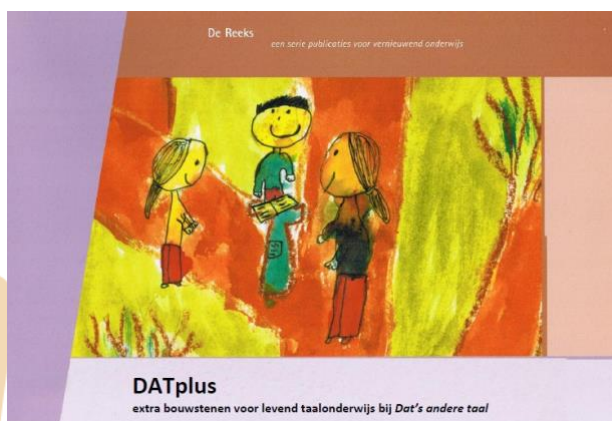
Nieuwsbrief voorjaar 2024

Beste collega's,

Viermaal per jaar informeren we onze onderwijsvrienden met een nieuwsbrief over ontwikkelingen binnen de stichting, nodigen we belangstellenden uit om te participeren in projecten en stellen we iedereen op de hoogte van de nieuwste uitgaven.

Nieuwe kerndoelen, burgerschap, taalonderwijs

Levend taalonderwijs is bekend door de publicaties *Dat's andere taal* en *DAT plus*.¹ Veel vernieuwingscholen maken gebruik van deze uitgaven om daarmee hun taalonderwijs te ontwerpen en te verantwoorden. Nu de roep om meer tot de essentie komen in je onderwijs (meer aandacht voor rekenen en taal dus) klinkt, is het voor scholen de uitgelezen kans om daarbij de 23 leerlijnen van Levend taalonderwijs uit *DAT plus* toe te passen. Met levend taalonderwijs hoef je niet in te leveren op je pedagogisch onderwijskundig concept. Het is wel een effectieve manier om overladenheid van je programmering te voorkomen. De leerlijnen voor levend taalonderwijs integreren niet alleen lezen, schrijven, spreken, luisteren en taalbeschouwing, maar gaan tegelijk ook over andere vakgebieden zoals Engels, wereldoriëntatie, sociaal emotionele vorming, creativiteit, drama, kunst en cultuur en over: burgerschapsvorming. Bij die laatste staan we wat langer stil. Niet in de laatste plaats omdat er nieuwe kerndoelen (in concept) zijn geformuleerd voor dit vakgebied.

¹ Broersma, R., e.a., (2005) *Dat's andere taal, bouwstenen voor levend taalonderwijs*.
Broersma, R., Velthausz F., (2012) *DATplus extra bouwstenen voor levend taalonderwijs*.

... en de klassenvergadering.

In *DAT plus* wordt voor spreken en luisteren onder andere de leerlijn **vergaderen** uitgewerkt. Deze leerlijn baseert zich op de freinettechniek van de klassenvergadering. Kinderen hebben in hun groep meer keren per week tijd en gelegenheid om opmerkingen, complimenten en voorstellen over alles wat er in en om de klas gebeurt te bespreken. Ze hebben daarvoor op een in het oog springende plek in de klas een Klasse!box te staan waarop ze hun briefjes met bespreekpunten kunnen hechten. In een geordende structuur worden die punten in de vergader(kr)ing behandeld. Dat moeten kinderen leren en oefenen. Hoe je dat doet staat in de leerlijn vergaderen, gefaseerd beschreven. In verschillende publicaties² is de werkwijze uitgebreid uitgewerkt.

Nieuwe concept kerndoelen Nederlands

Er is door SLO afgelopen jaren in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap intensief gewerkt aan het formuleren van nieuwe kerndoelen. Voor Nederlands zijn deze in september 2023 gepubliceerd. Voor we gaan inzoomen is het belangrijk uit de brochure met nieuwe kerndoelen het pleidooi voor samenhang ter harte te nemen. We citeren uit de brochure Conceptkerndoelen Nederlands (en rekenen en wiskunde)³:

'Lees-, luister-, kijk-, schrijf-, spreek- en gespreksvaardigheid hebben wezenlijke overeenkomsten en ontwikkelen zich in samenhang met elkaar.' (Prenger, J., 2023, p. 9)

'Om de taalcompetentie in het Nederlands te ontwikkelen, zijn tegelijkertijd kennis, vaardigheden en houdingen uit andere leergebieden dan de talen nodig' (Prenger, J., 2023, p. 10)

Samenhang en integratie is een must. De auteurs van *Dat's Andere Taal* en *DAT plus* wisten dat al en bevochten in 2013 hun gelijk, hetgeen ertoe leidde dat scholen gelegitimeerd met de leerlijnen aan de slag konden.

Nieuwe concept kerndoelen Burgerschap

Naast de ontwikkeling van nieuwe kerndoelen voor Nederlands en rekenen en wiskunde wordt er door SLO ook gewerkt aan nieuwe kerndoelen voor burgerschap en digitale geletterdheid. Dat heeft geleid

² Goedknegt, J., Nicolai, J., (2014) *Mee eens! De Klassenvergadering als proeftuin voor burgerschap*. Broersma, R., Nicolai, J. e.a., (2007) *Dat geeft de burger moed Burgerschapsvorming, op weg naar een democratische school*.

³ Prenger, J., e.a. (2023) *Conceptkerndoelen Nederlands en rekenen en wiskunde*.

tot een publicatie in maart 2024⁴. We laten, hoewel ook interessant, digitale geletterdheid even buiten beschouwing en kijken hier vooral naar burgerschap. Daar wordt uit een ander vaatje getapt dan voorheen: burgerschap is een serieus vakgebied voor het onderwijs. Er worden 3 domeinen onderkend: de schoolcultuur, samenleving en democratie en als derde domein maatschappelijke vraagstukken. Het hele vakgebied omvat in totaal 6 kerndoelen.

Ook voor burgerschapsonderwijs wordt door de auteurs van de nieuwe kerndoelen gepleit voor samenhang en integratie. *'Burgerschapsonderwijs speelt zich bij uitstek af op het snijvlak van leergebieden. Alle andere leergebieden bieden belangrijke kennis en vaardigheden aan voor burgerschapsonderwijs. Scholen kunnen zelf kiezen hoe de kerndoelen burgerschap een plaats krijgen in het onderwijs'*. (Kampman, 2024, p. 11)

Een experiment

Kunnen we met de leerlijn *Vergaderen* uit *DAT plus* een wezenlijke invulling geven aan de nieuwe doelen die gesteld worden voor Nederlands en burgerschap? De vraag stellen houdt in dit geval in: op zoek naar het antwoord. In een artikel dat op onze website geplaatst is werken we dat antwoord uit. [Hier](#) kun je het volledige artikel downloaden.

De nieuwe (concept)kerndoelen voor Burgerschap

Er worden in de publicatie over de concept kerndoelen voor burgerschap 3 domeinen onderkend: de schoolcultuur, samenleving en democratie en als derde domein maatschappelijke vraagstukken. Het hele vakgebied omvat in totaal 6 kerndoelen.

We plaatsen deze kerndoelen en hun uitwerkingen in een totaaloverzicht en geven telkens met een illustratie uit de praktijk aan of en op welke wijze de klassenvergadering een bijdrage kan leveren aan de realisatie van dat doel. Soms ligt die koppeling niet voor de hand. Ook dat vermelden we in het overzicht.

⁴ Kampman, L., e.a., (2024) *Conceptkerndoelen burgerschap en digitale geletterdheid*.

Kerdoel	Uitwerking in punten	Realisatie middels klassenvergadering ?	Voorbeeld
SCHOOLCULTUUR de school zorgt voor een democratische cultuur	zorgen voor een veilige schoolomgeving met aandacht voor diversiteit en inclusie	+	'Wie kan mij helpen bij het maken van onze klassenkrant? Wij hebben geen computer meer'.
	aanbieden van activiteiten die de betekenis van democratische waarden laten zien	+	'Ik vind dat we hierover niet moeten stemmen. We moeten proberen het er allemaal eens over te worden'.
	stimuleren van kritische denkvaardigheden, morele en ethische oordeelsvorming en het offline en online respectvol communiceren daarover	+	'En kan de gemeenteraad dan beslissen dat onze school sluit?!'
	samen met leerlingen vormgeven van een democratische cultuur	+	'We hebben daar samen afspraken over gemaakt. Ze staan in het schriftje. En houden we ons daar aan.'
	aandacht besteden aan actualiteit en maatschappelijke vraagstukken in samenhang met verschillende leergebieden	+	'Gaan wij ook een monument uit de oorlog adopteren?'
DIVERSITEIT De leerling handelt respectvol vanuit kennis over een diverse samenleving	kennis over hoe de grondwet diversiteit in geloofs- en levensovertuiging, politieke voorkeur, afkomst, gender, seksuele oriëntatie en beperkingen beschermt	-	Dit is niet direct te koppelen aan de klassenvergadering. Wel zal ervaring met de klassenvergadering bijdragen aan dit doel.
	inschatten en bespreken van situaties die racistisch, discriminerend of stereotyperend zijn	+	Als de leerlingen met vooroordelen komen en kinderen 'grijpen niet in' dan stel jij als leraar een vraag als: Oh ja? Hoe bedoel je dat? Dat moet je toch even uitleggen!
	verkennen van en reflecteren op de eigen offline en online identiteit in relatie tot anderen	+	Tijdens de kring houd je je mond als een ander iets vertelt. Jij vindt het ook vervelend als er door jouw verhaal heen wordt gekletst.
	in gedrag rekening houden met ervaringen en perspectieven	+	Het probleem is altijd wie heeft er het eerste geschopt? De ene zegt: 'Jij

	van anderen		begon!'. De ander: 'Niet, jij!' Ik denk dat er eens iemand moet zeggen: 'Oké. Ik heb een fout gemaakt.'
DEMOCRATISCHE WAARDEN De leerling geeft aan hoe diens handelen verbonden is met democratische waarden	kennis over de ontwikkeling en de betekenis van de democratische waarden vrijheid, gelijkheid en solidariteit	-	Dit is niet direct te koppelen aan de klassenvergadering. Wel zal ervaring met de klassenvergadering bijdragen aan dit doel.
	kennis over het belang van de grondwet, kinder- en mensenrechten ter bescherming van vrijheid, gelijkheid en solidariteit	-	Dit is niet direct te koppelen aan de klassenvergadering. Wel zal ervaring met de klassenvergadering bijdragen aan dit doel.
	verkennen van de grenzen aan vrijheid, gelijkheid en solidariteit	+	In ons voorstel over het schoolplein krijgen wij wel veel ruimte maar de kleuters komen helemaal in de knel met hun skelters.
	verkennen op basis van morele en ethische perspectieven wat rechtvaardigheid en verantwoordelijk handelen betekent voor jezelf		'Ik klier wel es', geeft Richard toe. 'Maar ik heb een idee hoe ik Sylvia en Thirza na schooltijd niet meer plaag. Ik ga de klassendienst na schooltijd eerst helpen, zodat ik geen tijd meer heb om ze te plagen. Zijn jullie het daarmee eens?'
	afwegen hoe het eigen handelen effect heeft op de omgeving en het welzijn van anderen, nu en in de toekomst	+	Halen we de melk voor de pannenkoeken bij de biologische boer buiten het dorp of lopen we snel even langs de supermarkt voor de goedkope.
MAATSCHAPPELIJKE BETROKKENHEID De leerling verkent verschillende mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving	kennis over taken, rollen, rechten en plichten van burgers in de samenleving	+	Die ruziemakers moeten maar es samen een afspraak maken. Want om nu uit te gaan zoeken wie het allereerste foutje heeft gemaakt is verdorie wel heel moeilijk.
	verkennen welke middelen kunnen worden ingezet om individueel en collectief bij te dragen aan maatschappelijke veranderingen	+	Zullen we een brief aan de wethouder sturen over de auto's die veel te snel rijden?
	oriënteren op maatschappelijke initiatieven, bewegingen en organisaties	+	We gaan de volgelwachters vragen om ons te helpen bij de nestkasten in de schooltuin.

	benoemen en waarderen van de eigen bijdrage aan de samenleving in dagelijkse situaties	+	We willen dat het beeld op de rotonde blijft. Daar hebben we recht op.
	verkennen van de eigen mogelijkheden om maatschappelijke betrokkenheid vorm te geven	+	Als we een nieuwe bal kopen kan het beter geen leren bal uit Afrika zijn, want die zijn gemaakt kinderarbeid.
DEMOCRATISCHE BETROKKENHEID De leerling verkent hoe die democratisch handelen in dagelijkse situaties kan vormgeven	beschrijven hoe in een democratie macht en invloed worden uitgeoefend	+	We gaan over het voorstel stemmen. Maar dat moet wel eerlijk.
	benoemen van vormen van inspraak en besluitvorming in dagelijkse situaties	+	Het voorstel van Wil en Pim wordt door de voorzitter van de klas meegenomen naar de schoolraad. Daar zullen ze het bespreken omdat dit over de hele school gaat.
	communiceren op een respectvolle wijze	+	'Stop nou es met dat geklooi met dat touwtje', zegt Ilona, de voorzitter, die haar werk uiterst serieus neemt. 'Je leidt me af.'
	leren omgaan met de wensen en de stem van de minderheid in besluitvormingsprocessen	+	'Eigenlijk vind ik dat iedereen voor moet zijn, want dit is heel belangrijk'. Over die opmerking hebben we best lang gesproken samen.
	reflecteren op proces en uitkomsten van inspraak en besluitvorming in de schoolomgeving	+	'Het ging al veel sneller vandaag. We hadden nu veel meer tijd om te spelen, te gymmen en bij die ruzie gingen we steeds praten. Nu is het veel sneller gegaan.'
MAATSCHAPPELIJKE VRAAGSTUKKEN De leerling weegt af welke mogelijkheden die heeft om ten aanzien van maatschappelijke vraagstukken te handelen	benoemen welke belangen en perspectieven een rol spelen binnen actuele, maatschappelijke en planetaire vraagstukken	+	Het is net als bij dat idee van de kleuters. Zij willen meer ruimte en wij vinden dat wij meer ruimte nodig hebben. En als je dan niet naar elkaar luistert, wordt het oorlog.

	uitdrukken van persoonlijke idealen en opvattingen	+	Ik stel voor dat we naar het natuurmuseum gaan. Daar is een hele mooie tentoonstelling over planeten.
	reflecteren hoe de eigen identiteit en waarden het handelen kunnen beïnvloeden	+	Maar wat jij vindt, dat vinden wij niet.
	verkennen welke individuele en collectieve bijdragen aan oplossingen mogelijk zijn	+	Ik vond het geweldig dat Jacobien en Jochem (de stagiaires) ons zo goed hebben geholpen bij die vreselijke speurtocht tijdens het kamp.

Alle illustraties komen uit de klassenpraktijk. En het is bij lange na niet volledig (dekkend), maar het toont wel dat de klassenvergadering een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de geformuleerde kerndoelen.

Meer vliegen in één klap.

Klassenvergaderingen zijn zonder veel kosten en moeite te implementeren in de school- en klaspraktijk. Om het gemakkelijk te maken is daarvoor de Klasse!box ontwikkeld. Een eenvoudig gereedschap dat je in je klas kunt plaatsen en waarop de kinderen felicitaties, voorstellen, maar ook klachten en opmerkingen kwijt kunnen. Samen met de reeks brevetten en de publicaties is het een uiterst effectief middel om aan bijna alle doelen van burgerschap te werken.

Tenslotte

Boeken en materialen zijn te bestellen op www.levendleren.nl.

Belangstelling om mee te doen? Heb je plannen om zelf iets te ontwikkelen op het gebied van levend leren? Neem contact met ons op om in een gesprek te verkennen hoe we kunnen samenwerken.

Oh ja, niet vergeten: geniet van de lente, voor het je weet is het al zomer ;-)

Stichting Levend Leren

We sturen deze nieuwsbrief aan onze 'vaste' relaties. Mocht je deze willen ontvangen op een ander adres of je af willen melden? Laat het ons weten. Een mailtje vanaf het adres waarop je de nieuwsbrief ontving (met eventueel een korte toelichting) naar info@levendleren.nl volstaat. Ook via de [site](http://www.levendleren.nl) kun je je afmelden.